

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Актуальні питання кримінально-правової
кваліфікації, документування та
розслідування колабораціонізму**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
21 липня 2022 року**

ОДЕСА
2022

УДК 343.1 : 343.985 : 343.57(477)

А 14

Оргкомітет конференції

Швець Д.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент

Корнієнко М.В., проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Албул С.В., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., професор

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи, к.ю.н.

Єгоров С.О., завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та кримінології, д.ю.н., професор

Кулик Л.М., доцент кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н., доцент

Лісніченко Д.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н.

Мудрецька Г.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н.

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., доцент

Чекмарьова І.М., професор кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н., доцент

Щурат Т.Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 липня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. – 116 с.

© ОДУВС, 2022

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКИ СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ

Чекмарьова І.М., к.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального
права та кримінології Одеського
державного університету внутрішніх справ

С початку повномасштабного вторгнення в Україну 24.02.2022 року гостро стало питання необхідності покарання колаборантів, які активно почали свою протизаконну діяльність на території України. А тому 03.03.2022 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», яким, в тому числі, була додана до Кримінального кодексу (далі – КК) України ст. 111-1, що, в свою чергу, призвело до необхідності дослідження кримінально-правової характеристики нового виду злочину.

Злочини проти основ національної безпеки України - є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, що забезпечують суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність, обороноздатність, державну безпеку країни, незалежність держави, її конституційний лад. З початку збройного конфлікту на Сході України все частіше вчинюються злочини, передбачені першим розділом Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України». Однак з 24 лютого 2022 року поряд із державною зрадою, диверсією, посяганням на територіальну цілісність і недоторканність України з'явився ще один вид злочинної діяльності – відкрита підтримка та заклики до співпраці з державою-агресором.

Внесеними до КК України змінами передбачається й введення нових для нашого законодавства понять, зокрема, «колаборація», «колаборант» та «колабораційна діяльність». Колабораціонізм (від франц. *collaboration* – спів праця, співробітництво) – визначають як співпрацю населення або громадян держави з ворогом в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників і участь у переслідуванні патріотів країни, громадянином якої є колаборант. Колаборантом визнається особа, яка умисно, добровільно та свідомо співпрацювала або закликала до співпраці з військовими формуваннями або представниками окупаційної адміністрації держави-агресора. Відповідно до ст. 111-1 КК України така злочинна діяльність на користь агресора карається позбавленням волі на строк 15 років з конфіскацією майна, а вчинення дій, які призвели до загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків – позбавленням волі на строк від 15 років або довічним ув'язненням.

Об'єктом ст. 111-1 КК України виступає національна безпека України.

Об'єктивна сторона ст. 111-1 КК України складається з 8 частин, кожна з яких (крім частини 8), передбачає самостійну форму дій, що становлять колабораційну діяльність.

Відповідальність за ч. 1 ст. 111-1 КК передбачається за дії у вигляді публічних висловлювань – заперечень або закликів в одній із таких форм:

- публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України;
- публічне заперечення встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України;
- публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- публічні заклики до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та(або) окупаційною адміністрацією держави-агресора;
- публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

Відповідальність за ч. 2 ст. 111-1 КК України настає за діяння у вигляді добровільного заняття некерівної посади (не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій) у будь-яких незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у т.ч. в окупаційній адміністрації держави-агресора. Щодо характеру посади, то це можуть бути фактично будь-які посади лінійних працівників в незаконних органах влади. Це можуть бути незаконні органи влади у вигляді державних органів чи органів місцевого самоврядування. Всі органи влади, утворені на тимчасово окупованій території, крім передбачених чинними законами України, є незаконними.

Відповідальність за ч. 3 ст. 111-1 КК України настає за дії у вигляді пропаганди в закладах освіти незалежно від типів та форм власності, спрямованої (законодавець формулює це як мету злочину) на сприяння: - здійсненню збройної агресії проти України; - встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України; - уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України.

Відповідальність за ч. 4 ст. 111-1 КК України настає за дії у вигляді передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території та (або) збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора.

За частиною 5 ст. 111-1 КК передбачена відповідальність за дії у формі:

- добровільного зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на

тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора,

- добровільного обрання до таких незаконних органів;
- участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території;
- публічних закликів до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території.

Частиною 6 ст. 111-1 КК України передбачена кримінальна відповідальність за такі дії, здійснені в співпраці з державою-агресором та/або її окупаційною адміністрацією, спрямовані на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України:

- організація та проведення заходів політичного характеру;
- активна участь у таких заходах;
- здійснення інформаційної діяльності.

За частиною 7 ст. 111-1 КК України встановлена відповідальність за дії у формах:

- добровільне зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території;
- добровільна участь в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території;
- добровільна участь в збройних формуваннях держави-агресора;
- надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Суб'єктом визнається відповідно до форм вчинення колабораційної діяльності, а саме: 1) громадянин України (ч. 1-3, 5, 7 та 8 ст. 111-1 КК України); 2) іноземець чи особа без громадянства (ч. 4, 6 та 8 ст. 111-1 КК України); 3) юридична особа (вчинення будь-якої з зазначених протизаконних дій від імені юридичної особи її уповноваженою особою).

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень характеризується прямим або непрямым умислом. У ряді складів кримінальних правопорушень за ч. 2, 5, 7 ст. 111-1 КК важливе значення має добровільність (якщо особа здійснювала відповідні дії не добровільно, а під примусом (байдуже яким), склад правопорушення відсутній). У частині складів правопорушень важливе значення для кваліфікації має мета: за ч. 3 – мета пропаганди; за ч. 6 – мета організації та проведення заходів (або) та саме активної участі в них задля підтримки держави-агресора або уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України).

Боротьба із злочинами проти основ національної безпеки України неможлива без усебічного юридичного аналізу й глибокого знання складу

зазначених норм. Наведений аналіз свідчить про широку можливість притягнення до відповідальності колаборантів та тяжкість покарання за такі кримінальні правопорушення, особливо пов'язані із створенням та діяльністю на окупованих територіях України державних інститутів. Передумовою внесення відповідних змін до КК України стало своєчасне й ефективне реагування законодавства на загрозу життєвим інтересам держави та безпеки її громадян.

Орлов В. А. КОМБАТАНТИ ЧИ КОЛАБОРАНТИ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ 78

Пашковський М. І. Особливості використання OSINT при документуванні та розслідуванні колабораційної діяльності 82

Пірожник КОЛАБОРАЦІЯ В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ: ЗАПОБІГАННЯ «ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТЕРОРИЗМУ» ТА ПРОПАГАНДІ НАРАТИВІВ «РУСЬКОГО МІРА».....86

Політова А.С. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ 89

Поляков Є. В., Щурат Т. Г. КОЛАБОРАЦІОНІЗМ В УКРАЇНІ – РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ..... 93

Резніченко Г. С. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ 97

Уткіна К.С. ПРОБЛЕМАТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....103

Чекмарев І.М. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКИ СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ.....107

Чуваков О. А. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ..... 111

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

Підписано до друку 18.07.2022. Формат 60х90/16. Папір офсетний. Гарнітура «TimesNewRoman». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 7,25. Видавництво ОДУВС

Наклад 30 прим.

м. Одеса, вул. Успенська, 1.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.